

Digitala lösningar blir allt vanligare i vår vardag, och det gör att det behövs en allmän systemförändring för att åstadkomma **digital omställning**, och då i synnerhet i systemen för inkluderande undervisning.

European Agency for Special Needs and Inclusive Education (European Agency) hävdar att det man vill uppnå med system för inkluderande undervisning är att alla elever i alla åldrar ska få tillgång till meningsfull utbildning av hög kvalitet i sin närmiljö tillsammans med vänner och jämnåriga. För att detta ska uppnås behövs det en systemförändring som omfattar alla nivåer i utbildningssystemet.

Den sista tidens nationella och internationella kriser i Europa har visat att det finns brister i utbildningssystemen. Distansundervisning har särskilt påverkat elever som är drabbade av den digitala klyftan. När undervisningen ska ställas om måste målet vara att den ska bli bättre än förut, så att systemen blir hållbara och motståndskraftiga.

I denna kortfattade policy får beslutsfattare information och rekommendationer om att de bör se omställningen av den digitala undervisningen och inkluderande undervisning som två sammanlänkade frågor.

Rapporten om *inkluderande digital undervisning*

European Agency har tillsammans med Institut für Technologie und Arbeit (Tyskland) tagit fram rapporten *Inclusive Digital Education* [inkluderande digital undervisning], där man undersöker behovet av att se på inkluderande undervisning och digital omställning som sammanlänkade frågor. Här analyseras trender inom forskning, policy och praktik samt synpunkter från experter, och en översikt över utvecklingen ges. Dessutom tar man upp frågor avseende inkluderande digital undervisning som fortfarande måste lösas.

Visionen om **inkluderande** (och) **digital undervisning** kan beskrivas så här:

- ◊ I visionen ingår alla nivåer i utbildningssystemet, från individuell nivå (elever och lärare) till organisationsnivå (skolor) och regional och nationell nivå.
- ◊ I visionen ses inkludering, exkludering, digitalisering och den digitala klyftan som sammanlänkade och övergripande frågor som är ömsesidigt beroende av varandra.
- ◊ Visionen är förankrad i utbildningssystemets strukturer så att motståndskraftiga utbildningssystem som ger elever rättvisa utbildningsmöjligheter främjas.
- ◊ Visionen bygger på **digital omställning** som går långt utöver att endast använda digital teknik i undervisningen.

I denna kortfattade policy sammanfattas en del av de främsta resultaten från rapporten och deras relevans för policy om inkludering och digital omställning som leder till mer motståndskraftiga utbildningssystem.

Huvudpunkter angående policy för inkluderande och digital utbildning

Huvudpunkterna handlar om fyra sinsemellan närbesläktade och sammanlänkade policyområden och vilken funktion dessa fyller i den digitala omställningen av den inkluderande undervisningen:

- teknik
- elever och lärare
- utbildningsinstitutioner
- regional och nationell styrning av utbildningssystemen.

Teknik

Genom användarcentrerad design, som omfattar universell design, kan man undvika sådana nackdelar som bristande användbarhet, höga kostnader och otillräcklig it-support. Tekniska hjälpmedel bör endast användas när teknik med universell design inte räcker till för att tillgodose alla användares behov.

Teknik som artificiell intelligens (AI), virtuell verklighet (VR) och förstärkt verklighet kan få stor inverkan på den inkluderande digitala undervisningen i framtiden. Därför är det viktigt med forskning om användningen av sådan teknik och om denna tekniks ändamålsenlighet, tillgänglighet, fördelar och risker. Möjligheterna till personalisering och anpassning som AI-tekniken ger kan göra det möjligt att uppnå universell design av undervisningsverktyg som faktiskt kan användas av alla.

Universell design för lärande är en övergripande strategi för att förhindra exkludering i den digitala undervisningen.

Den infrastruktur och den innovativa teknik som behövs för inkluderande digital undervisning måste dock utformas av interdisciplinära arbetslag och/eller forskargrupper. Dessa grupper bör bestå av pedagoger, it-experter och elever, och då även elever som löper risk för exkludering.

När policy utformas och omsätts i praktik måste noggrann hänsyn tas till de etiska konsekvenserna av att använda AI och annan ny teknik i undervisningen, särskilt i inkluderande miljöer. Policyn måste säkerställa att den nya tekniken används på ett etiskt sätt och att alla elever skyddas från den digitala klyftan.

Elever och lärare

Risken för exkludering i digital undervisning kan ha att göra med inlärningsrelaterade faktorer som är starkt kopplade till (sociala) mekanismer i systemet.

Inom utbildningssystemet måste följande centrala aspekter för alla elever hanteras i både policy och praktik:

- Generellt måste man höja medvetenheten om riskerna för digitalt utanförskap i utbildningssystemet vid digital undervisning, och särskilt om vad det är, både hos den enskilda individen och i miljön (till exempel digital kompetens och sociala orättvisor), som påverkar i vilken grad elever är inkluderade i undervisningen och deras möjligheter att ta del av digital undervisning.
- Alla elever måste ha möjlighet till deltagande och social samvaro vid digital undervisning och själva hjälpa till att skapa digitala lösningar för sitt eget lärande. Den "dolda" kunskap som elever, familjer och klasskamrater besitter om sin egen inläring bör utnyttjas för att ta fram och prova ny teknik.

När inkluderande digitala lärmiljöer utformas bör fokus inte ligga på de enskilda elevernas behov utan på att ta in erfarenheter från olika personer eller grupper som löper risk att hamna utanför. Detta ger ett holistiskt perspektiv på inkludering och gör att alla elever kan få digital undervisning av hög kvalitet.

Det råder fortfarande brist på digital kompetens hos lärarna. Detta måste åtgärdas i grundutbildningen och fortbildningen för lärare. Att kunna använda digital teknik, medieutbildning och tekniska hjälpmedel är viktigt, men det är även viktigt att kunna välja passande digitalt undervisningsmaterial och skapa inkluderande lärmiljöer med hänsyn till de enskilda elevernas önskemål, kompetenser och färdigheter.

Lärarna måste fatta etiska beslut och överväga för- och nackdelar med att använda digitala verktyg i undervisningen, till exempel när det gäller dataskydd och de praktiska förutsättningarna för att kunna använda ny teknik. Det finns tyvärr inga etiska riktlinjer som lärarna kan följa när de ska fatta beslut om inkluderande digital undervisning.

Mediekunskap, datakompetens och databaserat beslutsfattande är viktiga element i inkluderande digital undervisning. Digitalisering och inkludering anses dock vara separata frågor när det gäller undervisningen för yngre barn.

Utbildningsinstitutioner

Lärarna måste få stöd på organisationsnivå (det vill säga från skolorna) för att få den kunskap och vägledning som de behöver. Alla intressenter, det vill säga lärare, skolledare, stödpersonal, samhället runtomkring, utbildningsnämnder, beslutsfattare och familjer, måste tillsammans utvärdera vilka strukturer och digitala lösningar som behövs som stöd för varje enskild elev. Det finns formella kanaler för samarbete och erfarenhetsutbyte, men intressenterna börjar mer och mer kommunicera via sociala medier. Utmaningarna, möjligheterna och ändamålsenligheten med detta måste utvärderas.

Den senaste tidens kriser har satt strålkastarljuset på frågan om utbildningsorganisationernas motståndskraft. Att säkerställa motståndskraft är något som alla måste ta ansvar för på alla nivåer inom utbildningsväsendet. Genom policy kan ett ramverk av befrämjande förutsättningar och förebyggande faktorer skapa som gör utbildningsorganisationer mer motståndskraftiga.

När det gäller digitalisering har covid-19-pandemin visat att digital och inkluderande undervisning gör systemet mer motståndskraftigt. Utbildningsinstitutioner som hade förberett sig för inkluderande digital undervisning före pandemin klarade sig bättre genom krisen.

I vilken utsträckning dessa resultat kan användas för att dra slutsatser om motståndskraft i kriser i allmänhet, som alltså inte har med covid-19-pandemin att göra, återstår att se.

Regional och nationell styrning av utbildningssystemen

Pandemin har genom distansundervisningen fördjupat klyftorna vad gäller utbildning men har även gett oss en unik möjlighet att reformera utbildningssystemet. Till exempel behöver skolor, vårdnadshavare och samhället runtomkring samarbeta mer, och den inkluderande digitala undervisningen bör förbättras för alla elever.

Beslut om utbildningssystemet fattas på olika nivåer i olika länder, till exempel på regional eller nationell nivå.

Oavsett vilken nivå utbildningssystemen styrs från finns det stora fördelar med att digitalisera uppföljningen av inkluderande undervisning på nationell, regional och lokal nivå. Genom digital teknik kan uppgifter om inkluderande undervisning samlas in och sammanställas på ett mer effektivt sätt, och beslutsfattare kan ta del av dem direkt. Om det finns tillgång till statistiska uppgifter på olika nivåer i systemet kan det främja självreflektion och evidensbaserat beslutsfattande, från klassrummet till skolan, regionen och landet.

Slutsatser

Det kan hävdas att utbildningssektorn inte alltid har varit tillräckligt involverad i utformningen och utvecklingen av teknik, eller i diskussionerna om de etiska konsekvenserna av att använda digitala medier och digital teknik för att proaktivt tillgodose krav på inkluderande undervisning. På samma sätt har digital omställning och inkluderande undervisning främst setts som separata frågor.

Både digital omställning och inkluderande undervisning handlar dock om systemomställningar. Om de ses som sammanlänkade och övergripande frågor som är ömsesidigt beroende av varandra, och om intressenter från alla nivåer i systemet samarbetar i den framtida utvecklingen, kan vi skapa mer motståndskraftiga utbildningssystem som är tillgängliga för alla.

